

Anne Nevgi, Aino-Maija Lahtinen & Sari Lindblom-Ylänne

anne.nevgi@helsinki.fi, aino-maija.lahtinen@helsinki.fi, sari.lindblom-ylanne@helsinki.fi

Yliopistopedagogiikan opinnot Helsingin yliopistossa

Helsingin yliopisto tarjoaa opetus- ja tutkimushenkilökunnalleen 60 opintopisteen laajuisia yliopisto-opettajan pedagogisia opintoja. Ne koostuvat yliopistopedagogiikan perusopinnoista (25 op) ja aineopinnoista (35 op). Opintojen järjestämisestä ja kehittämisestä vastaa Yliopistopedagogiikan tutkimus- ja kehittämissyksikkö, ja lukuvuosittain koulutukseen osallistuu noin 400 Helsingin yliopiston opettajaa.

Historia

Helsingin yliopistossa yliopistopedagogisella koulutuksella on pitkä historia, joka alkoi 1970- ja 1980-lukujen lyhytkursseilla ja kehittyi nykyisiin, laaja-alaisen opettajankelpoisuuden tuottaviin yliopistopedagogiikan 60 opintopisteen laajuisiin yliopistopedagogiikan opintoihin. Yliopistopedagogiikan approbatur -opintokokonaisuus (15 ov) kehitettiin 1990-luvulla kasvatustieteen laitoksen ja yliopiston henkilöstökoulutuksen yhteistyönä. Ensimmäiset yliopiston opettajat suorittivat approbatur-opinnot vuosina 1997–1998. 1990-luku oli muutoinkin yliopistopedagogisen koulutuksen kehittämisen merkittävää aikaa. Tiedekunnista lääketieteellinen ja maatalous-metsätieteellinen tiedekunta olivat edelläkävijöitä ja tarjosivat opetus- ja tutkimushenkilöstölleen tarkoitettuja korkeakoulupedagogiikan (5 ov) kursseja tai vastaavia opintoja.

2000-luvun alussa yliopistopedagogiikan approbatur-opintoja kehitettiin sisällöllisesti yliopistopedagogisen tutkimustiedon pohjalta ja ne nimettiin yliopistopedagogiikan perusopinnoiksi (25 op). Perusopinnot tarjottiin aluksi kahtena erillisenä kurssina (10 op ja 15 op) ja vuodesta 2010 alkaen viitenä erillisenä kurssina (kukin 5 op). Vuosina 2002–2003 kehitettiin 35 opintopisteen laajuiset yliopistopedagogiikan aineopinnot, ja marraskuussa 2003 ensimmäiset yliopiston opettajat aloittivat niiden opiskelun. Yliopistopedagogiikan aineopinnot muodostuivat sisältöopinnoista, opetusharjoittelusta ja tutkielmaopinnoista, ja ne tarjottiin yhtäjaksoisena koulutuksena. Nämä opinnot oli mahdollista suorittaa kahdessa vuodessa.

Yliopistopedagogiikan 60 opintopisteen laajuisia opetus suunnitelmaa kehitettiin edelleen ja siihen sisällytettiin laaja-alaiset opettajan pedagogiset opinnot vuodesta 2009

alkaan. Keväällä 2010 ensimmäiset yliopiston opettajat suorittivat nämä opinnot ja saivat laaja-alaisen opettajankelpoisuuden.

Pedagogisen koulutuksen kehittämistyön rinnalla Helsingin yliopistossa tehtiin organisatorisia uudistuksia, joilla tuettiin yliopistopedagogista koulutusta ja tutkimusta. 1990-luvun puolivälissä Helsingin yliopistoon perustettiin määräaikaiset tutkijalehtorien poolivirat ja näin luotiin hallinnollinen tukirakenne systemaattiseen opetuksen kehittämiseen tiedekunnissa ja laitoksilla. Näistä tutkijalehtoreiden pooliviroista yksi oli suunnattu erityisesti yliopistopedagogisen koulutuksen kehittämiseen ja sijoitettu silloiselle kasvatustieteen laitokselle. Tutkijalehtorit perustivat oman verkostonsa syksyllä 1999 voidakseen toimia yhteistyössä ja tukea toisiaan opetuksen kehittämistehtävässään. Tutkijalehtorien määräaikaiset virat muutettiin vuodesta 2004 alkaen pysyviksi yliopistonlehtorien viroiksi, ja samalla verkoston nimi muuttui pedagogisten yliopistonlehtorien verkostoksi.

Vuonna 2002 yliopiston kasvatustieteellinen tiedekunta perusti yliopistopedagogiikan professuurin, ja ensimmäisenä professorina toimi Kauko Hämäläinen vuosina 2002–2003. Vuodesta 2004 alkaen yliopistopedagogiikan professorina on ollut Sari Lindblom-Ylänne. Marraskuussa 2002 perustettiin Yliopistopedagogiikan tutkimus- ja kehittämissyksikkö (YTY), jonka tehtäväksi tuli kehittää ja järjestää yliopistopedagogista koulutusta sekä edistää yliopisto-opetuksen ja -oppimisen tutkimusta Helsingin yliopistossa.

Vuonna 2012 pedagogisten yliopistonlehtorien aloitteesta perustettiin Opettajien Akatemia Helsingin yliopistoon. Sen tavoitteena on nostaa opetuksen arvostusta yliopistossa ja samalla luoda uusi organisatorinen rakenne tukemaan laaja-alaista ja dynaamista opetuksen

kehittämistä. Opettajien Akatemiaan valittiin ensimmäiset kolmekymmentä opettajaa keväällä 2013. Näistä valituista suurin osa on suorittanut yliopistopedagogiikan opintoja, ja monilla heistä on myös laaja-alainen opettajan pedagoginen kelpoisuus. Akatemian jäsenet järjestäytyivät ensimmäisessä kokouksessaan ja valitsivat keskuudestaan puheenjohtajaksi professori Kirsti Longan. Pedagogiset yliopistonlehtorit ja YTY:n professori ja yliopistopedagogiikan yliopistonlehtorit toimivat Opettajien Akatemian asiantuntijajäseninä.

Yliopistopedagoginen koulutus on Helsingin yliopistossa kehittynyt neljän vuosikymmenen aikana yksittäisistä lyhytkursseista laajaksi ja monipuoliseksi koulutusohjelmaksi, jossa yliopistopedagogiikan 60 opintopisteen laajuisen opetussuunnitelman kehittämisestä vastaa YTY ja jota toteuttavat eri tiedekuntien pedagogiset yliopistonlehtorit yhteistyössä YTY:n kanssa.

Ketkä voivat opiskella yliopistopedagogiikkaa?

Helsingin yliopistossa tarjottavat yliopistopedagogiikan opinnot on tarkoitettu ensisijaisesti yliopiston omalle opetus- ja tutkimushenkilöstölle. Koulutukseen osallistumisen edellytyksenä on pysyvä tai määräaikainen työsuhde Helsingin yliopistossa. Lisäksi vuodesta 2003 alkaen yliopistopedagogiikan opintoja ovat voineet suorittaa sopimuksen perusteella yksittäiset opettajat Helsingin kaupparkeakoulusta ja Teknillisestä korkeakoulusta (Aalto-yliopisto vuodesta 2010 lähtien) sekä Svenska handelshögskolanista. Yliopiston tutkimus- ja opetushenkilöstön lisäksi yliopistopedagogiikan opintoja on tarjottu viiden opintopisteen laajuisina kursseina tiedekuntien tohtoriopiskelijoille ja kasvatustieteen aine- ja syventävien opintojen valinnaisina kursseina perusopiskelijoille.

Yliopistopedagogiikan opintojen opetussuunnitelma 2013–2016

Yliopisto-opettajan pedagogiset opinnot (60 op) sisältävät seuraavat opintojaksot:

Yliopistopedagogiikan perusopinnot (25 op)

- YP1 Opetus ja oppiminen yliopistossa* (5 op)
- YP2 Opetuksen linjakas suunnittelu, toteutus ja arviointi* (5 op)
- YP3 Ohjaus yliopistossa – tieteellisten työprosessin ohjaus (5 op)
- YP4 Oppimisen arviointi ja laatu (5 op)
- YP5 Oman opetuksen kehittäminen ja opetusharjoittelu* (5 op)

Yliopistopedagogiikan aineopinnot (35 op)

Sisältöopinnot (18 op)

- YA 1 Didaktiikka ja tieteenalakohtainen opetus (4 op)
- YA 2 Opetussuunnitelma- ja laatutyö yliopistossa (3 op)
- YA 3 Koulutus ja yhteiskunta (3 op)
- YA 4 Oppimisen psykologia (4 op)
- YA 5 Ryhmässä oppiminen (3 op)

Opetusharjoittelu (10 op)

- YA 6 Opetusharjoittelu yliopistossa* (5 op)
- YA 7 Opetusharjoittelu koulu- ja aikuisopetuksessa* (5 op)

Tutkimus (8 op)

- YA 8 Yliopistopedagogiikan tutkimus (8 op)

Tähdellä merkityt opintojaksot sisältävät ohjattua opetusharjoittelua. Harjoittelua on yhteensä 20 opintopistettä.

Opintojen ajoitus, tarjonta, kesto ja opiskelijamäärät

Yliopistopedagogiikan perusopinnoista kaksi ensimmäistä opintojaksoa (YP1 ja YP2) tarjotaan integroituna kurssina Yliopistopedagogiikka I (10 op). Tällöin koulutus kestää koko lukuvuoden. Yliopistopedagogiikka I -kurssia on tarjottu suomen-, ruotsin- ja englanninkielisenä. Integroidun kurssin lisäksi pedagogiset yliopistonlehtorit järjestävät tiedekuntiansa opettajille ja jatko-opiskelijoille erillisiä YP1- ja YP2-kursseja. Yhteensä näihin edellä mainittuihin koulutuksiin osallistuu vuosittain 150–200 opettajaa ja tohtorikoulutettavaa. Kevätlukukauden 2013 aikana tarjottiin yliopiston jatko-opiskelijoille YP1-opintojaksoa vastaava englanninkielinen UP1 Teaching and Learning in Higher Education pedagogisten yliopistonlehtorien ja YTY:n yhteistyönä. Tälle kurssille osallistui yli 100 jatko-opiskelijaa.

Yliopistopedagogiikan perusopintojen kolme muuta opintojaksoa (YP3, YP4 ja YP5) on mahdollista suorittaa vapaavalintaisessa järjestyksessä. Hakijoilla toivotaan olevan suoritettuna yliopistopedagogiikan perusopintojen opintojaksot YP1 ja YP2. Opintojaksot sijoittuvat noin kahdeksan viikon ajanjaksolle eli yhdelle opetusperiodille, ja niitä tarjotaan vuosittain kahdesta kuuteen kysynnän mukaisesti. Opetus toteutetaan eri kampuksilla ja tiedekunnissa joko YTY:n toimesta tai YTY:n ja kampuksen tai tiedekunnan pedagogisten yliopistonlehtorien yhteistyönä. Kurssien opetuskielenä on ollut suomi, ruotsi sekä englanti, tai kurssi on tarjottu kaksikielisenä, suomen ja ruotsinkielisenä kurssina. Kurseille osallistuu vuosittain yhteensä 100–130 opettajaa.

Yliopistopedagogiikan aineopinnot alkavat joka toinen vuosi, ja ne kestävät kaksi lukuvuotta. Kerrallaan aineopinnot aloittaa 16–20 opettajaa, ja he saavat opinnot suoritettuaan laaja-alaisen opettajankelpoisuuden.

Kurssimaisen koulutuksen lisäksi YTY on järjestänyt räätälöityä yliopistopedagogista koulutusta kasvatustieteiden ja psykologian oppiaineiden opettajille. Koulutuksessa opettajat ovat voineet suorittaa yliopistopedagogisia opintoja yksilöllisesti edeten ja samalla yhdessä oman oppiaineensa opettajien kanssa.

Kaiken kaikkiaan yliopistopedagogiseen koulutukseen osallistuu vuosittain noin 400 opettajaa. Esimerkiksi lukuvuonna 2010–2011 yliopistopedagogiikan opintoja suoritti yhteensä 410 opettajaa.

Opintojen tarjoaja, resurssit ja henkilökunta

Yliopistopedagogiikan 60 opintopisteen laajuisten opintojen järjestämisestä ja kehittämisestä vastaa Yliopistopedagogiikan tutkimus- ja kehittämyksikkö. Yksikköä johtaa professori Sari Lindblom-Ylänne. Hänen lisäksi kouluttajina toimii neljä yliopistopedagogiikan yliopistonlehtoria, joilla kullakin on omat erityisvastuualueensa yliopistopedagogiikan opintojaksoista. Lisäksi YTY:n tutkijatohtori, tutkijat, tohtoriopiskelijat ja opintopsykologit toimivat eri opintojaksoilla asiantuntijaluonnoina tai pienryhmien tuutoreina.

Koulutusten hallinnoinnista ja rekisteröinnistä vastaa YTY:ssä koulutus suunnittelija, joka toimii myös YTY:n ja pedagogisten yliopistonlehtorien verkoston yhdyshenkilönä. YTY:n henkilöstön lisäksi yliopistopedagogiikan kurssien kouluttajina toimivat tiedekuntien 16 pedagogista yliopistonlehtoria. Tiedekunnissa pedagogisten yliopistonlehtorien lisäksi on koulutuksen hallinnoinnista ja organisoinnista vastaavia henkilöitä, joista osa toimii myös kouluttajina yliopistopedagogisilla kursseilla. Vasta perustetun Opettajien Akatemian jäsenet muodostavat lisäresurssin yliopistopedagogiseen koulutukseen, ja he toimivat tarvittaessa asiantuntijaluonnoina sekä mentoreina yliopistopedagogiikan kursseilla.

Harjoittelun toteuttaminen opinnoissa

Opetusharjoittelu on sisällytetty integroituna ensimmäisiin yliopistopedagogiikan perusopintojen opintojaksoihin YP1 ja YP2. YP1 Oppiminen ja opetus yliopistossa -kursilla koulutukseen osallistuvat havainnoivat kahdesta kolmeen erilaista opetustilannetta ja haastattelevat opiskelijoitaan heidän opiskelukokemuksistaan ja oppimista koskevista käsityksistään. Näiden tehtävien tavoitteena on herätellä opettajat näkemään opetus- ja oppimistilanteet pedagogisina toimintoina. YP2 Opetuksen linjakas suunnittelu, toteutus ja arviointi -kursilla opettajat laativat omalle kurssilleen opetussuunnitelman, josta ilmenevät konstrukttiivinen linjakkuus ja didaktisten ratkaisujen perustelut. Lisäksi he valitsevat opetuksestaan aiheen, josta pitävät 20 minuutin pituisen opetusharjoittelun muulle ryhmälle, saavat siitä palautetta ja harjaantuvat refleктоimaan omaa toimintaansa. YP5 Opetuksen kehittäminen ja opetusharjoittelu -jaksolla opettajat laativat omaan opetukseen liittyvän kehittämistehtävän ja osallistuvat vertaistoimintaan. Vertaistoiminnassa kukin opettaja sekä havainnoi opetusta että saa palautetta omasta opetuksestaan. Havainnoinnin tueksi laaditaan kirjallinen opetussuunnitelma ja vertaistoimintakokemuksia reflektoidaan kirjallisesti.

Aineopinnoissa opetusharjoittelu sisältyy integroituna YA1 Didaktiikka ja tieteenalakohtainen opetus (4 op) -opintojaksoon, ja lisäksi opettajat harjoittelevat omassa opetuksessaan ja valitsemassaan oppilaitoksessa. Opintojaksolla YA1 pienryhmät perehtyvät didaktiikan käsitteeseen ja historiaan. Kukin opettaja kirjoittaa laajan didaktisen esseen, jossa analysoi oman oppiaineensa luonnetta, opettamisen traditioita sekä opetusmenetelmiä. Keskeinen käsite didaktisessa analyysissä on pedagoginen sisältötieto. Esseessä opettaja tarkastelee myös omia opetustapojaan sekä opettajuuttaan.

Ensimmäinen harjoittelu (YA6, 5 op) tapahtuu opettajien omassa työssä, ja se perustuu henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan. Opettaja valitsee 10 tunnin opetusjakson ja kirjoittaa siitä tarkan opetussuunnitelman. Vertaiset sekä yliopistopedagoginen kouluttaja seuraavat opetusta ja käyvät reflektiivisen palautekeskustelun. Palautetta kerätään myös opiskelijoilta. Lisäksi kukin opettaja havainnoi 10 tuntia muuta yliopisto-opetusta, perehtyy koulutuksensa tutkintovaatimuksiin sekä osallistuu kahteen reflektioseminaariin, joissa käsitellään opetussuunnitelmia sekä harjoittelukokemuksia. Harjoittelu raportoidaan kirjallisesti.

Toinen harjoittelu (YA7, 5 op) toteutetaan aikuisopetuksessa tai lukiossa. Sen tavoitteena on laajentaa opettajan pedagogista osaamista ja opiskelijatuntemusta yliopiston ulkopuolelle. Toteutus ja tehtävät ovat pääosin samoja kuin yliopistoharjoittelussa, mutta opettajalle on nimetty ohjaaja myös harjoitteluoppilaitoksesta. Jaksolla perehdytään perusopetukseen ja tutustutaan harjoitteluoppilaitokseen ohjaajan kanssa keskustellen ja opetusta seuraamalla.

Muuta huomioitavaa opinnoissa

Yliopistopedagogiikan opinnot on pyritty tarjoamaan yliopiston opetus- ja tutkimushenkilöstölle mahdollisimman joustavina opintopolkuina, jolloin kukin on voinut valita vapaasti, mille kurssille osallistuu. Monet haluavat vähitellen koota näistä opinnoista itselleen perusopintojen opintokokonaisuuden ja jatkaa aineopintoihin.

Yliopistopedagoginen tutkimus

Helsingin yliopiston strategiassa painotetaan sitä, että yliopiston opetus perustuu tutkimukseen. Tämä koskee myös yliopistopedagogista koulutusta, jota kehitetään tutkimukseen perustuen. Vahva tutkimusperustaisuus tarkoittaa myös sitä, että koulutukseen osallistuvat opettajat harjaantuvat kehittämään opetustaan tutkivalla otteella sekä perehtymällä soveltuvaan yliopistopedagogiseen tutkimukseen kunkin opintojakson keskeisten teoreettisten näkökulmien mukaisesti. Tutkivaa otetta oman opetuksen kehittämiseen tuetaan heti ensimmäisistä yliopistopedagogiikan opintojaksoista alkaen. Tämän lisäksi perusopintojen YP4 Oppimisen arviointi ja laatu -opintojaksolla opettajat työskentelevät ongelmalähtöisissä pienryhmissä, muodostavat itse oppimistavoitteensa, etsivät aiheita käsittelevää tutkimuskirjallisuutta ja laativat yhdessä ratkaisun tunnistamaansa oppimisen arviointia koskevaan ongelmaan. YP5 Opetuksen kehittäminen ja opetusharjoittelu -opintojaksolla opettajat laativat opetuksen kehittämistehtävässä teoreettisen taustan valitsemastaan aiheesta ja kehittävät opetustaan tutkimusperustaisesti.

Aineopintoihin sisältyy tutkimusmenetelmäopintoja sekä aineopintotasaisen tutkielman laatiminen. Tutkielmaa tehdään neljänä lukukautena, ja sen teko etenee perinteiseen tapaan tutkimuksen suunnittelusta valmiin työn esittämiseen. Tutkimusten ideointi- ja suunnitteluvaiheessa sovelletaan erilaisia keskustelua aktivoivia menetelmiä. Lisäksi töitä esitellään, kommentoidaan ja niistä keskustellaan yhdessä. Kukin opettaja saa myös yksilöohjausta

tutkielman tekoprosessin eri vaiheissa. Valmiita tutkielmia käsitellään päätösseminaarissa.

Tulevaisuuden haasteet

Helsingin yliopiston yliopistopedagogisen koulutuksen tulevaisuuden haasteet liittyvät yliopiston opetus- ja tutkimushenkilöstön sekä opiskelijoiden kansainvälistymiseen ja monikulttuurisuuteen. Tähän haasteeseen on pyritty vastaamaan tarjoamalla YTY:n ja pedagogisten yliopistonlehtorien yhteisvoimin kaikille Helsingin yliopiston tohtoriopiskelijoille englanninkielinen yliopistopedagogiikan kurssi. Yliopistopedagogisen tutkimuksen haasteena on kehittää tutkielmien ohjausta niin, että tutkielmat voitaisiin linkittää jo olemassa oleviin joko pedagogisten yliopistonlehtorien tai YTY:n yliopistopedagogiikan tutkimushankkeisiin.

INTERNETSIVUT

<http://www.helsinki.fi/yty>